

מבחן בספרות – מבוא לאמצעים אומנותיים: דימוי, האנשה ומטאפורה

חטיבת ביניים • כיתות ד'–ח'

הוראות:

- משך המבחן: 45 דקות.
- קראו כל שאלה בעיון, וענו בכתב ברור ובמשפטים שלמים.
- המבחן כולל חמישה חלקים (א–ה). יש לענות על כל השאלות. שאלת הבונוס – רשות.

חלק א	חלק ב	חלק ג	חלק ד	חלק ה	סה"כ	בונוס
22	30	18	18	12	100	5 (רשות)

חלק א – ידע ומושגים

- 1** התאימו לכל מושג את ההגדרה שלו: כתבו את האות המתאימה במשבצת שליד המושג. **שימו לב:** אחת ההגדרות מיותרת. (6 נק' – 2 לכל התאמה)

מושג	אות	הגדרה
דימוי	☐	א. השוואה בין שני דברים בלי מילת השוואה: מעבירים שם או תכונה של דבר אחד אל דבר אחר, כאילו הוא באמת הדבר האחר.
האנשה	☐	ב. מסירת מידע בלשון פשוטה וישירה, בלי השוואה ובלי משמעות נוספת.
מטאפורה	☐	ג. השוואה גלויה בין שני דברים שונים, בעזרת מילת השוואה (כמו, כִּי, דומה ל־, כאילו).
		ד. מתן תכונות, רגשות או פעולות של בני אדם לדבר שאינו אדם: חפץ, צמח, בעל חיים, תופעת טבע או מושג.

- 2** השלימו את המשפטים בעזרת מחסן המילים. **שימו לב:** מילה אחת במחסן מיותרת. (8 נק' – 2 לכל משפט)

מחסן מילים: **לשון מילת השוואה המדומה המדמה סמויה גלויה**

- אמצעי אומנותי הוא שימוש מיוחד ב _____, שנועד ליצור אצל הקורא תמונה, רגש או מחשבה.
- בדימוי מופיעה תמיד _____, למשל "כמו" או "כאילו".
- במשפט "הים כחול כמו השמיים": "הים" הוא _____, ו"השמיים" הם _____.
- במטאפורה אין מילת השוואה, ולכן ההשוואה בה _____.

3 בכל משפט יש דימוי. **הקיפו** את מילת הדימוי (מילת ההשוואה). (8 נק' – 2 לכל משפט)

1. הענן ריחף מעל הגבעה כמו כרית לבנה.
2. הכיתה הייתה שקטה כספרייה ריקה.
3. השלג על הגדר נראה כאילו מישו פיזר סוכר.
4. הקול שלה דומה לצלצול של פעמון קטן.

חלק ב – זיהוי אמצעים אומנותיים

4 קראו כל משפט, וסמנו ✓ במשבצת של האמצעי האומנותי שבו. בכל משפט יש אמצעי אחד בלבד.

(20 נק' – 2 לכל משפט)

	המשפט	דימוי	האנשה	מטאפורה
1	אחי הקטן רץ במסדרון כמו טיל.	☐	☐	☐
2	הרוח לחשה סודות לעלים בגינה.	☐	☐	☐
3	הספרים הם חלונות לעולמות אחרים.	☐	☐	☐
4	השעון המעורר צעק עליי בשש בבוקר.	☐	☐	☐
5	פניו היו אדומות כעגבנייה בשלה.	☐	☐	☐
6	החדר של אחי הוא שדה קרב של בגדים וצעצועים.	☐	☐	☐
7	השמש חייכה אל הילדים שבחצר.	☐	☐	☐
8	המים באגם היו חלקים כמו זכוכית.	☐	☐	☐
9	המורה שלנו היא מגדלור לכל תלמידי הכיתה.	☐	☐	☐
10	המחשב הישן התעייף והחליט לכבות את עצמו.	☐	☐	☐

5 בכל משפט יש דימוי. מתחו **קו אחד** מתחת ל**מדומה** (הדבר שמתארים), ו**שני קווים** מתחת ל**מדמה** (הדבר

שאליו משווים). (6 נק' – 2 לכל משפט)

- א. העיניים של החתול נצצו בחושך כמו שני פנסים קטנים.
- ב. הכביש המפותל נראה מלמעלה כמו נחש ארוך.
- ג. השמיכה החדשה שלי רכה כמו ענן.

6 "המורה שלנו היא מגדלור לכל תלמידי הכיתה" (משפט 9 בשאלה 4). (4 נק')

א. מה התפקיד של מגדלור?

ב. איזו תכונה של המגדלור "עוברת" אל המורה? מה רוצה הכותב לומר על המורה?

חלק ג – דימוי, מטאפורה והאנשה: הבחנה והמרה

7 הפכו כל דימוי למטאפורה: כתבו את המשפט מחדש. (4 נק' – 2 לכל משפט)

א. אבא שלי חזק כמו סלע.

ב. העיר בלילה היא כמו ים של אורות.

8 הפכו כל מטאפורה לדימוי: כתבו את המשפט מחדש. (4 נק' – 2 לכל משפט)

א. הכיתה שלנו היא משפחה גדולה.

ב. סבתא שלי היא אנציקלופדיה מהלכת.

9 קראו את שני המשפטים: (4 נק')

(1) בזמן המשחק, דני היה כמו אריה.

(2) בזמן המשחק, דני היה אריה.

א. באיזה משפט יש דימוי, ובאיזה מטאפורה? איך ידעתם? (2 נק')

ב. באיזה משפט התיאור של דני חזק וישיר יותר, לדעתכם? הסבירו. (2 נק')

10 בכל משפט יש **האנשה**. השלימו בטבלה: מה (או מי) מואנש? ואיזו פעולה, רגש או תכונה של אדם ניתנו לו?

(6 נק' – 2 לכל משפט)

המשפט	מה מואנש?	הפעולה / התכונה האנושית
הדלת הישנה נאנחה כשפתחתי אותה.		
העננים בכו כל הלילה מעל העיר.		
הפחד לחש לי: "אל תעלה לבמה".		

קראו את השיר, וענו על השאלות שאחריו.

גשם ראשון 🌧️ חיבור שלנו

- 1 בבוקר שקט אחד של סתיו
- 2 הרוח דפקה על חלון חדרי
- 3 וקראה לי לצאת החוצה.
- 4 העלים על המדרכה היו כמו מטבעות זהב,
- 5 נוצצים באור הראשון של היום.
- 6 ירדתי ברחוב לאט,
- 7 והשלוליות היו מראות קטנות
- 8 שבהן ראיתי פיסות של שמיים.
- 9 טיפה קרה נחתה על האף שלי,
- 10 ואני צחקתי בקול:
- 11 הגשם הראשון הגיע,
- 12 והעיר כולה נשמה לרווחה.

11 מצאו בשיר דימוי. (5 נק')

א. העתיקו את הדימוי, וכתבו את מספר השורה. (2 נק')

ב. מהי מילת הדימוי? (1 נק') _____

ג. מה המדומה, ומה המדמה? (2 נק') המדמה: _____ המדמה: _____

12 מצאו בשיר האנשה אחת. כתבו את מספר השורה. מה מואנש, ואיזו פעולה או תכונה של אדם ניתנה לו?

(4 נק')

13 "והשלוליות היו מראות קטנות" (שורה 7). (4 נק')

א. איזה אמצעי אומנותי יש בשורה? איך ידעתם? (2 נק')

ב. מה משותף לשלולית ולמראה? (רמז: קראו את שורה 8) (2 נק')

14 בחרו אחד מהאמצעים האומנותיים שמצאתם בשיר. איזו תמונה או איזו הרגשה הוא יוצר אצל הקורא? למה הוא מעניין יותר מתיאור רגיל? (5 נק')

חלק ה – כתיבה יצירתית

15 בחרו נושא אחד: 🍁 סתיו / 🌊 ים / 🏙️ עיר. כתבו שלושה משפטים מקוריים על הנושא – בכל משפט אמצעי אומנותי אחר. מתחו קו מתחת לאמצעי. (12 נק' – 4 לכל משפט)

הנושא שבחרתי: _____

א. משפט עם דימוי:

ב. משפט עם האנשה:

ג. משפט עם מטאפורה:

★ שאלת בונוס (רשות) – 5 נק'

"הרוח דפקה על חלון חדרי וקראה לי לצאת החוצה" (שורות 2–3). כתבו את השורות מחדש בלי אמצעי אומנותי – תיאור רגיל ועובדתי בלבד. מה "הלך לאיבוד" בכתיבה החדשה?

בהצלחה! 🌟

מחווין למורה – מבחן בספרות – מבוא לאמצעים אומנותיים: דימוי,

האנשה ומטאפורה

ניקוד מוצע. יש לקבל כל תשובה נכונה ומנומקת גם אם ניסוחה שונה מהמחווין.

חלק א – 22 נק'

שאלה 1 (6 נק'): דימוי – ג · האנשה – ד · מטאפורה – א. (הגדרה ב' מיותרת.) 2 נק' לכל התאמה נכונה.

שאלה 2 (8 נק'): 1. לשון · 2. מילת השוואה · 3. "הים" – המדומה, "השמיים" – המדמה (1 נק' לכל מילה) · 4. סמויה. המילה המיותרת: גלויה.

שאלה 3 (8 נק'): 1. כמו · 2. כְּ (בתוך המילה "כספרייה") · 3. כאילו · 4. דומה ל־ ("דומה לצלצול").

חלק ב – 30 נק'

משפט	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
תשובה	דימוי	האנשה	מטאפורה	האנשה	דימוי	מטאפורה	האנשה	דימוי	מטאפורה	האנשה

שאלה 4 (20 נק'): 2 נק' לכל משפט (ראו טבלה). רמזים לבדיקה: מילת השוואה במשפטים 1, 5, 8 (כמו / כְּ); פעולה אנושית של דבר שאינו אדם במשפטים 2, 4, 7, 10 (לוחשת, צועק, מחייכת, מתעייף ומחליט); השוואה בלי מילת השוואה במשפטים 3, 6, 9 (ספרים = חלונות, חדר = שדה קרב, מורה = מגדלור).

שאלה 5 (6 נק'): א. קו אחד: העיניים של החתול · שני קווים: (שני) פנסים קטנים. ב. קו אחד: הכביש המפותל · שני קווים: נחש ארוך. ג. קו אחד: השמיכה החדשה שלי · שני קווים: ענן. (1 נק' למדומה, 1 נק' למדמה.)

שאלה 6 (4 נק'): א. מגדלור מאיר בחושך ומכוון את הספינות, כדי שיגיעו בשלום לחוף ולא יתנגשו בסלעים (2). ב. המורה מכוונת ומדריכה את התלמידים, "מאירה להם את הדרך" ונותנת להם ביטחון ותקווה ברגעים קשים (2).

חלק ג – 18 נק'

שאלה 7 (4 נק'): א. "אבא שלי הוא סלע" (מתקבל גם: "אבא שלי הוא סלע חזק.") ב. "העיר בלילה היא ים של אורות" – 2 נק' לכל משפט שאין בו מילת השוואה.

שאלה 8 (4 נק'): א. "הכיתה שלנו היא כמו משפחה גדולה." / "...דומה למשפחה גדולה." ב. "סבתא שלי היא כמו אנציקלופדיה מהלכת" – 2 נק' לכל משפט שנוספה בו מילת השוואה.

שאלה 9 (4 נק'): א. (1) דימוי – יש מילת השוואה "כמו"; (2) מטאפורה – אין מילת השוואה (2). ב. בדרך כלל: משפט 2 – המטאפורה מזהה את דני עם האריה, כאילו הוא באמת אריה (אמיץ, חזק, שולט במגרש), ולכן התיאור ישיר וחזק יותר (2). יש לקבל גם תשובה אחרת אם היא מנומקת היטב.

שאלה 10 (6 נק' – 1 נק' לכל משבצת): 1. הדלת – נאנחה (אנחה: פעולה של אדם עייף או עצוב). 2. העננים – בכו (בכי: רגש של עצב; הגשם מתואר כדמעות). 3. הפחד (רגש / מושג) – לחש, דיבר אליי.

שאלה 11 (5 נק'): א. שורה 4: "העלים על המדרכה היו כמו מטבעות זהב" (2). ב. כמו (1). ג. המדומה: העלים (על המדרכה); המדמה: מטבעות זהב (2).

שאלה 12 (4 נק'): אחת מאלה: שורות 2-3 – הרוח "דפקה על החלון" ו"קראה לי לצאת" (פעולות של אדם); או שורה 12 – העיר "נשמה לרווחה" (הקלה – רגש של אדם). שורה (1), מה מואנש (1), הפעולה/התכונה (2).

שאלה 13 (4 נק'): א. מטאפורה – משווים את השלוליות למראות בלי מילת השוואה (2). ב. גם בשלולית וגם במראה רואים השתקפות: בשלוליות "רואים" את השמיים, כמו במראה (2).

שאלה 14 (5 נק'): ציון האמצעי + ציטוט (2), הסבר התמונה/ההרגשה (3). דוגמאות: "כמו מטבעות זהב" – העלים הצהובים נראים נוצצים ויקרים, הסתיו מתואר כמו אוצר, והקורא מרגיש התפעלות ושמחה. "הרוח... קראה לי לצאת" – הרוח היא כמו חבר שמזמין להרפתקה, ולכן הבוקר נעים ומזמין. "העיר נשמה לרווחה" – תחושה של הקלה ורעננות אחרי הקיץ החם.

חלק ה - 12 נק'

שאלה 15 (4 נק' לכל משפט): אמצעי נכון וברור (2), התאמה לנושא ומקוריות (1), לשון תקינה ומשפט שלם (1). דוגמאות – **סתיו:** "העלים נשרו מהעץ כמו גשם צבעוני" (דימוי) · "העץ התפשט מבגדי הקיץ שלו" (האנשה) · "הסתיו הוא צייר שצובע את העיר בכתום" (מטאפורה). **ים:** "הגלים קפצו כמו ילדים שמחים" (דימוי) · "הים שר לנו שיר ערש" (האנשה) · "החוף היה שטיח של זהב" (מטאפורה). **עיר:** "הבניינים גבוהים כמו ענקים" (דימוי) · "העיר התעוררה מוקדם בבוקר" (האנשה) · "הרחוב הראשי הוא נהר של מכוניות" (מטאפורה).

★ בונוס - עד 5 נק'

שכתוב עובדתי, למשל: "בבוקר נשבה רוח חזקה, והחלון בחדר שלי רעד" (2). מה הלך לאיבוד: התחושה שהרוח היא דמות חיה, כמו חבר שמזמין לצאת; החיות, הקסם וההתרגשות של הבוקר (3).

